

Huma Kosača bosanska princeza

Admir Agic, Tešanj 2017

SADRŽAJ

1. Uvodni dio
2. Historija porodice Kosača do turskih osvajanja
3. Historija porodice do pada Hercegovine
4. Stjepanova (Ahmed-pašina) grana Kosača
5. Huma Kosača bosanska princeza
6. Literatura

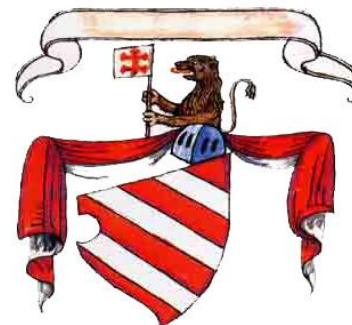
Historija porodice Kosača do dolaska Osmanlija

Kosače (ili Kosačići) su jedan od najznačajnijih rodova srednjovjekovne bosanske države. Ime Kosača prvi put, u pisanim izvorima, se javlja još u 14. stoljeću. U početku se odnosi na više plemićkih i vlastelinskih rodova. U početku to je ime za rod u koje su ulazile velmože, velike vojvode, vojvode, knezovi, te četiri kuće pripadnika sitnog plemstva. U raznim pisanim izvorima pojedini pripadnici Kosače se mogu pratiti i do 17. stoljeća a i poslije. Rod Kosača je vjerovatno mješavina ilirsko-slavenskih plemena koji su živjeli na prostoru istočne Bosne u to vrijeme. Moguće je da su pripadali i nekim drugim grupama (Gotima, Vlasima, ...) što će se vjerovatno utvrditi genetskim istraživanjem ostataka pripadnika roda Kosača.

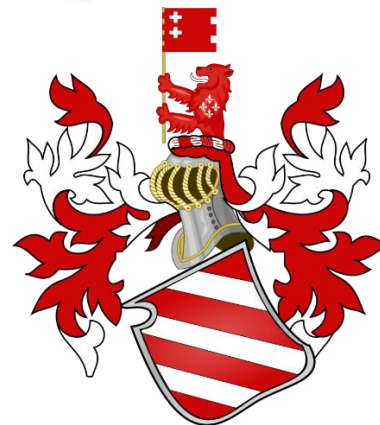
Kosače su se definitivno smatrale Bosancima, a tadašnju Bosnu svojom zemljom. To se jasno može vidjeti u pismu iz 1437., mjesec april, koje pišu Ivan Vuković Kosača i Juraj Stipković Kosača pripadnici roda Kosača:

„Nobiles et egregii viri ser Iuan Vochouich et ser Giurag Radiuoy Stipchouich} ambo Bosinenses et attinentes condam voiuode Sandagl ex quatuor domibus attinentium eiusdem voiuode.“¹

Kasnije se rod dijeli na Kosače i Hercegoviće, jer su nasljednici poslije hercega Stjepana Vukčića uzimali prezime Hercegović.² Kao i mnogi drugi srednjovjekovni plemići i Kosače su imale svoj grb. Izgled njihovog grba, onako kako je prikazan u Fojničkom grbovniku, možete vidjeti na slici ispod, kao i modernu rekonstrukciju istog.

COSACICHC

SLIKA: Grb porodice Kosača („Kosačića“)³, izvor Wikipedia

Imanje Kosača se najvjerovatnije teritorijalno razvijalo iz njihovog središta na području gornjeg Podrinja. U blizini Goražda i Foče nalazi se savremeno naselje Kosače, toponim koje upućuje na njihov rod. Da li je to baza iz koje su Kosače nastavile da se razvijaju ili je naselje kasnije postalo njihovo vlasništvo i po njima dobilo ime ostaje nepoznato. Neosporivo je međutim da se pripadnici Kosača jako rano vežu za istočno-bosanski grad Goražde (lat. Gorasde) i njegovu okolinu. Sa tog prostora se teritorija u vlasništvu Kosača širila zajedno sa teritorijalnim širenjem bosanske države iz vremena Tvrtka I Kotromanića. Kosače su stekle Polimlje, Dračevicu i djelove stare Travunije (oko Trebinja), dio Konavala,

¹ „Nobiles et egregii viri ser Iuan Vochouich et ser Giurag Radiuoy Stipchouich} ambo Bosinenses et attinentes condam voiuode Sandagl ex quatuor domibus attinentium eiusdem voiuode quibus per ipsum voiuodam dimissa et concessa fuit certa quantitas ducatorum, yperperorum et argenti ex deposito quondam predictus quondam voiuoda habebat in comuni Ragusii et dimisit et habet. Asserentes ipsi nobiles per ordinationem predicti olim voiuode de qua ordinatione patet tribus publicis priuilegiis per dominium Ragusii datis et factis predicto quondam voiuode Sandagl actis Ragusii, videlicet, primo die quintodecimo mensis julli MoCCCCXXVIIIlo, secundo die Xo nouembris eiusdem millessimi 1429 et tercio die VI februaryi MCCCCXXI, bullatis cum sigillo pendentis eiusdem domini Ragusii titulo et nomine depositi habere debere et creditores fore comunis Ragusii. Et primo dictus ser Iuanus [? Iuanus] virtute

dicatorum trium priuilegiorum habere debere ducatos auri millesexcentos quadraginta quatuor et grossos XXXV. Et in argento plichio libras quindecim, uncis decem et sagis IIIlor. Et in grossis Ragusii yperperos ducentos sexaginta sex et grossos X. Secundo dominus ser Giurag vigore dicatorum trium priuilegiorum habere debere ultrascriptis ducatorum auri mille nonaginta sex et grossos XXIII. Et in argento plichio libras decem, uncis septem. Et in grossis Ragusii yperperos XVII et grossos VIIIlo” (12. aprila 1437. godine), DAD, Diversa Notariae, XXI, 132.

² Sima Ćirković: Kosace u istoriografiji, u: Kosace - osnivači Hercegovine, Bileća-Gacko-Beograd 2002, 209-210.

³ Grb prema Fojničkom grbovniku datiranom u 17. st., koji je kopija grbovnika iz 16. st.

istočni Hum do rijeke Neretve, a kasnije i zapadni Hum.⁴

SLIKA: Vojvodstvo hercega Stjepana Kosače, izvor Wikipedia

Prvi očuvani spomen Kosača u pisanoj arhivskoj građi Dubrovačkog arhiva zabilježen je početkom maja 1379. godine. Šestorica Vlaha iz katuna Kresojevići dobili su 100 salmi soli koje su trebali da prevezu do Zorana Milgostića i Miladina Hranislavića u Praču ili u Goražde do trga Vlahâ Kosača ("in Gorasdi ad forum Vlachi de Cosaça").⁵

Zajedno sa Hrvatinićima, Pavlovićima, Radivojevićima i Zlatonosovićima, Kosače su bile najvažniji velikaški rod u srednjovjekovnoj Bosni.

Najpoznatiji članovi roda Kosače bili su Vlatko Vuković (-1393)⁶, Sandalj Hranić (1393-1435)⁷ i Stjepan Vukčić Kosača (1435-1466)⁸. Rodonačelnik vladajuće porodice među Kosačama je izvjesni Vuk, koji je imao sinove Hrana (1317.-1359.) i Vlatka Vukovića. Vlatko Vuković nije imao nasljednika dok je Hran Vuković imao trojicu sinova: Sandalja, Vukca i Vuka Hranića.

⁴ Mihailo Dinić, Земље херцеза Светога Саве, Глас Српске академије наука и уметности 182, Београд 1940, 151-257; Isti rad u: M. Dinić, "Српске земље у средњем веку", Београд 1978, 178-269.

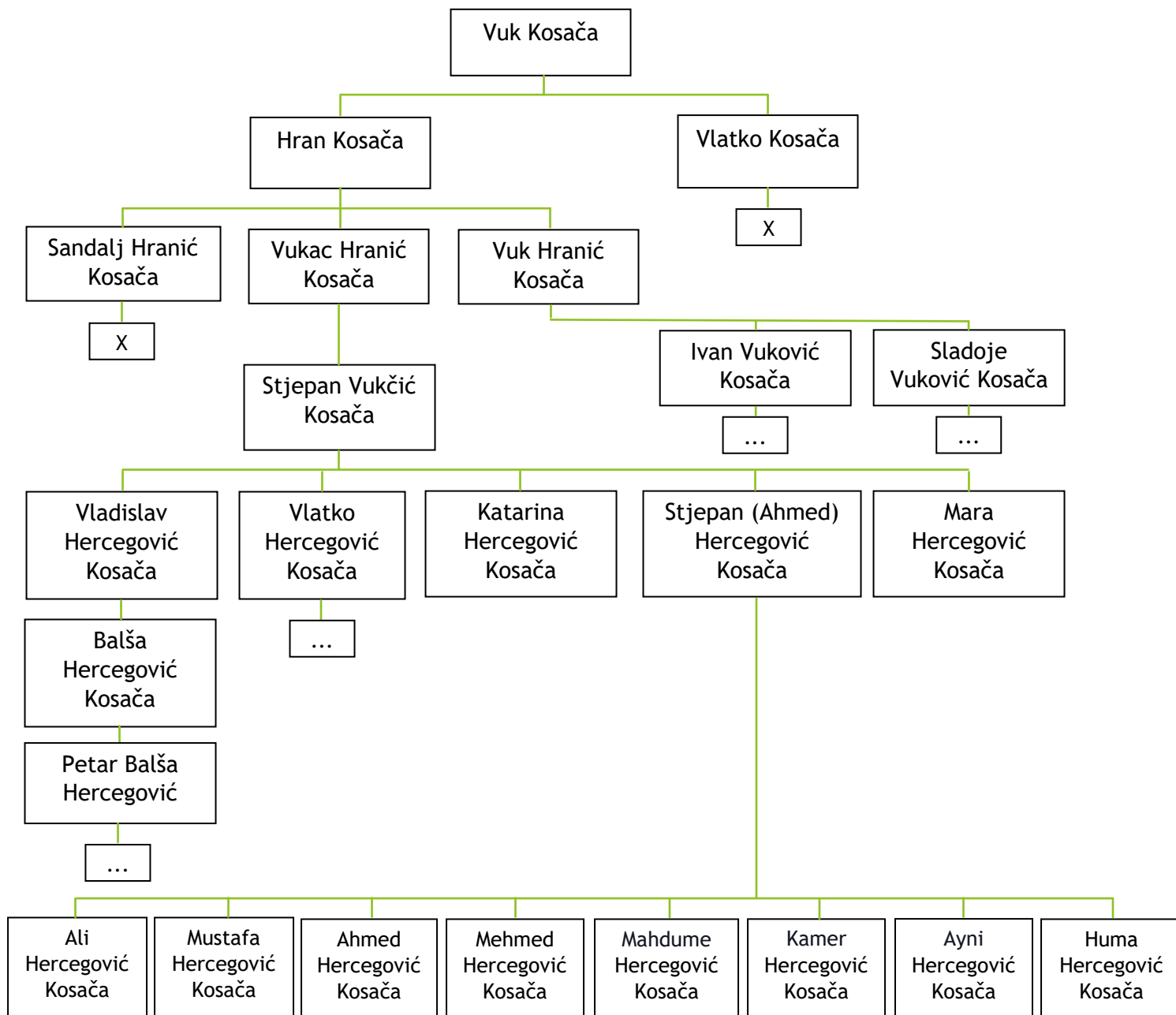
⁵ „Boguth Chersoieuch, Calomrch Mirçetich, Vlatchus Bogutcouich, Stiepan Mirçetich, Dabisius Boban, Goychus Chersoieuch moroblachi de catune Chersoieuch faciunt manifestum quod ipsi confitentur habuisse et recepisse a ser Stephano de Luccari salmos centum salis qualibet trium modiorum quas promictitunt et obligant se infra duos menses proxime futuros debere portare et assignare Zorano Milgostich et Miladino Chranislauich in Prača vel in Gorasdi ad forum Vlachi de Cosaça sub pena soluendi dicto ser Stephano uyperperos

decem pro qualibet salma quia non assignabunt ut prefetur ad melius se tenentem per apthay renuntiando" (1. maj 1379. godine), Državni arhiv u Dubrovniku, Serija: Debita Notariae, Svezak: VIII, Folija: 169 verso.

⁶ Vladimir Ćorović, Влатко Вуковић војвода босански, Prosveta, Београд 1925, 83-86; Đuro Tošić, Родоначелник племена Косача - војвода Влатко Вуковић, u: Косаче-оснивачи Херцеговине, Билећа-Гачко-Београд 2002, 243-260.

⁷ Esad Kurtović, Велики војвода босански Sandalj Hranić Kosača, Сарајево 2009.

⁸ Sima Ćirković, Херцег Стефан Вукчић-Косача и његово доба, Београд 1964.

SLIKA: Dio porodičnog stabla Kosača sa lozom Stjepan (Ahmed) Hercegović Kosača

Vojvoda Sandalj je znatno pridonio jačanju roda Kosača. U bosansko-dubrovačkom ratu 1403.-1404. držao se uz najmoćnije vojvode, te na slomu politike bosanskog kralja Ostoje Kotromanića izgradio samostalan položaj. S vojvodom Hrvojem, knezovima Jurjem i Pavlom Radivojevićima sudjelovao je u svrgavanju bosanskog kralja Ostoje i dovođenju na prijestolje Tvrtka II. Kotromanića u maju 1404. godine. Potom se obračunao s Radičem Sankovićem i prisvojio njihove zemlje i imanja od Popova polja do Nevesinja. Čini se da je već tada dobio dio

drijevske carine, te stekao naslov velikog vojvode.

Vukac Hranić je imao sina Stjepana Vukčića, kasnijeg hercega, i kćerku Teodoru, udatu za Radoslava Pavlovića. Vojvoda Stjepan Vukčić imao je sa suprugom Jelenom sinove Vladislava, Vlatka i kćerku Katarinu (kasniju bosansku kraljicu). Sa suprugom Barbarom (ili sa trećom suprugom Cecilijom) imao je sina Stjepana (kasnije Ahmed paša Hercegović) i kćer Maru. Vojvoda Stjepan Vukčić se proglasio hercegom a prema njegovoj tituli Osmanlije su njegov posjed

nazvali Hercegovom zemljom odakle počinje naziv Hercegovina.⁹ Tadašnja hercegova zemlja je drugačijeg prostora od kasnije historijske i današnje Hercegovine.

Prema poveljama za Stjepana Vukčića Kosaču od aragonsko-napuljskog kralja Alfonsa V Aragonskog iz 1444. i 1454. te rimskog kralja Fridriha III iz 1448. godine Kosače su posjedovale veliki broj tvrđava. To su: Sokol u Međurječju, Tođevac (Foča), Vratar (Sutjeska), Novi (Goražde), Samobor, tvrđava na Drini, Klek (Uvac), Mileševac (Mileševski), Kovin u Polimlju, Kukanj, Osip (tvrđava), Budoš, Susjed (Nikšić), Ostrog, Klobuk (Trebinje), Mičevac (Trebinje), Novi (Hercegovini), Risan, Vinačac (Nevesinje), Vidovski, Popovski, Počitelj, Nebojša, Blagaj (Mostar), Vratar (Luka), Vrgorac, Cim, Visući, Omiš, Poljica, Proložac, Rog (tvrđava), Imotski, Kruševac (Hum), Biograd (Neretva), Borovac, Vrabač, Bioski, Hum (tvrđava), Veletin, Obalj, Jeleč, Hodidjed, Susjed (Uskoplje), Ravan (tvrđava), Severin, Medun, Sokol (Štitari), Đurđevac (tvrđava), Koznik, Morača (tvrđava), Ključ (Cernica), Stari grad,

Odski, Mostar (tvrđava), Prilep (tvrđava), Ostrovnica (Bistrica), Ljubuški, Hrsovac (Polimlje), Novi u Pivi, Osojnički grad, Oštrik, Zaslun, Medvjed (tvrđava), Gorica, Duroš, Žir (Goražde), Nečanj, Rižak.¹⁰

Historija porodice od pada Hercegovine

Stjepan Vukčić (1404.-1466.) bio je najmoćniji plemić u banovini i najznačajniji Kosača. Godine 1435. naslijedio je čitavu Sandaljevu ostavštinu pošto on nije imao nasljednika. Nosio je i titulu velikog vojvode rusaga bosanskog, a prema kralju i banu odnosio se kao ravnopravan vladar i često je s njim ratovao. U borbi protiv svojih protivnika kao oslonac bile su mu Osmanlije. Za vrijeme dinastijskih borbi u Ugarskoj, Hrvatskoj i turskog opsjedanja Beograda, zauzeo je Omiš i Poljica (1440.), a slijedećih godina, koristeći se slomom despotovine Zete, Gornju Zetu i Bar. Njegov teritorij obuhvaćao je tada velik prostor od Lima do Cetine i od Rame do Kotorskog primorja.

SLIKA: Teritorij hercega Stjepana i njegov ulazak u Zetu, izvor Wikipedia

⁹ Veljan Atanasovski, Пад Херцеговине, Београд 1979.

¹⁰ М. Динић, Земље херцега Светога Саве, Глас Српске академије наука и уметности 182, Београд 1940, 151-257.

Nakon pada Smedereva 1459. i ulaska turskih snaga u Hercegovinu, došlo je 1461. do izmirenja s kraljem i banom Stjepanom Tomaševićem. Poslije pada (središnje) Bosne 1463., Turci su od 1465. postepeno, ali trajno, zauzimali hercegove gradove u Humu i Podrinju, dok su Mlečani ugrabili Neretvansku krajinu (1444.). Godine 1466. pao je u turske ruke i tvrđi grad Blagaj, prijestolnica Kosača. Njegova vlast svedena je na usko obalno područje oko grada Herceg-Novog. Umro je 1466. u toku općeg rasula njegova nekadašnjeg jakog centra.

Od 1424. godine bio je oženjen Jelenom, kćerkom zetskoga kneza Balše III Balšića, s kojom je imao djecu: Vladislava Hercegovića, Vlatka Hercegovića i Katarinu. Godine 1455. oženio je Barbaru, kćer "ducis de Payro", a 1460. Ceciliju. Sa jednom od njih je imao djecu Maru i Stjepana, iako se ne zna tačno sa kojom.

Vladislav Hercegović ostao je vladar sjeverno od Neretve, titulirajući se „milošću božijom mi vojvoda Vladislav, gospodar humski i primorski, vojvoda bosanski i veće, ili pak milošću božijom veliki vojvoda rusaga bosanskoga“. Pred turskim prodorom odselio se u Hrvatsku gdje je dobio posjede u Križevačkoj i Virovitičkoj županiji. Oženio se 1455. Anom, nećakinjom Irene Kantakuzenove, žene srpskog despota Đurđa Brankovića. Imao je sina Petra Balšu.

Herceg Vlatko II Hercegović Kosača oslanjao se na Mlečane i Napulj, te na kralja Matijaša Korvina i Dubrovčane koji su mu pomagali u odbrani posljednjih imanja. Međutim, Herceg-Novu se nije mogao dugo držati. Predao se početkom 1482. i time je Hercegovina konačno pala pod tursku vlast.

Najmlađi sin hercega Stjepana Vukčića, Stjepan, prihvatio je islam. Pod imenom Ahmed-paša Hercegović istakao se kao turski vojskovođa, a više puta je imenovan i za velikog vezira. Umro je 1517. godine.

Stjepanova (Ahmed-pašina) grana Kosača

Stjepan Vukčić Kosača imao je iz braka s Jelenom Balšić kćer Katarinu, te sinove Vladislava Hercegovića i Vlatka Hercegovića. Herceg Stjepan je 1455. oženio vojvotkinju Barbaru Bavarsku i s njom je imao sina koji je živio kratko, a rodio se 1456. Treća Stjepanova supruga bila je bavarska princeza Cecilija. Herceg Stjepan imao je sina Sjepana. On je rođen 1459. godine, ali je upitno tko je je bila njegova majka Barbara ili Cecilija. Također, nije poznato ko je majka Stjepanove kćeri Mare. Mara je bila supruga Ivana Crnojevića.

Hercegovići su potomci poznate srednjovjekovne porodice Kosača. Jedan od sinova Stjepana Vukčića Kosače - također Stjepan prešao je na islam, te promijenio ime u Ahmed. Ne zna se tačno kako i kada je mladi Stjepan dospio u Istanbul¹¹ do Dvora i prešao na islam.

Ahmed-paša (Hersekzâde) Hercegović Kosača rođen je u Novom (današnji Herceg Novi), a djetinjstvo i jedan period školovanja proveo je u Dubrovniku. Pored osnovnog znanja maternjeg jezika koje je stekao u Bosni, na Dvoru oca Hercega Stjepana Kosače, Ahmed Kosača-Hercegović na osmanskom dvoru uči i turski, a usvaja i osnove perzijskog i arapskog jezika. Savladao je i osnove orijentalno-islamske metrike i poetike, kao i vještinu sastavljanja administrativnih spisa na osmanskom turskom jeziku.

Ahmed-paša Hercegović (Hersekoğlu Ahmed Pasha) se spominje i 1477. godine u fermanu sultana Fatiha. Svjestan svog plemićkog bosanskog porijekla, koje su mu priznavali i na osmanskom dvoru, Ahmed-paša i njegovi sinovi nose plemićko prezime Hersek-zade (Hercegović) do kraja života¹².

Već slijedeće godine (1478) Ahmed se nalazi u sviti Mehmeda II kao mir-i alem. Prije 14. decembra 1481. godine oženio se kćerkom Bajezida II, princezom Hundi-hatun i postao sandžakbeg Burse, a zatim begleberbeg Anadolije. Godine 1486. bio je zarobljen kod Adane u jugoistočnoj Anadoliji, a sljedeće godine je oslobođen, vraćen u Tursku i imenovan za

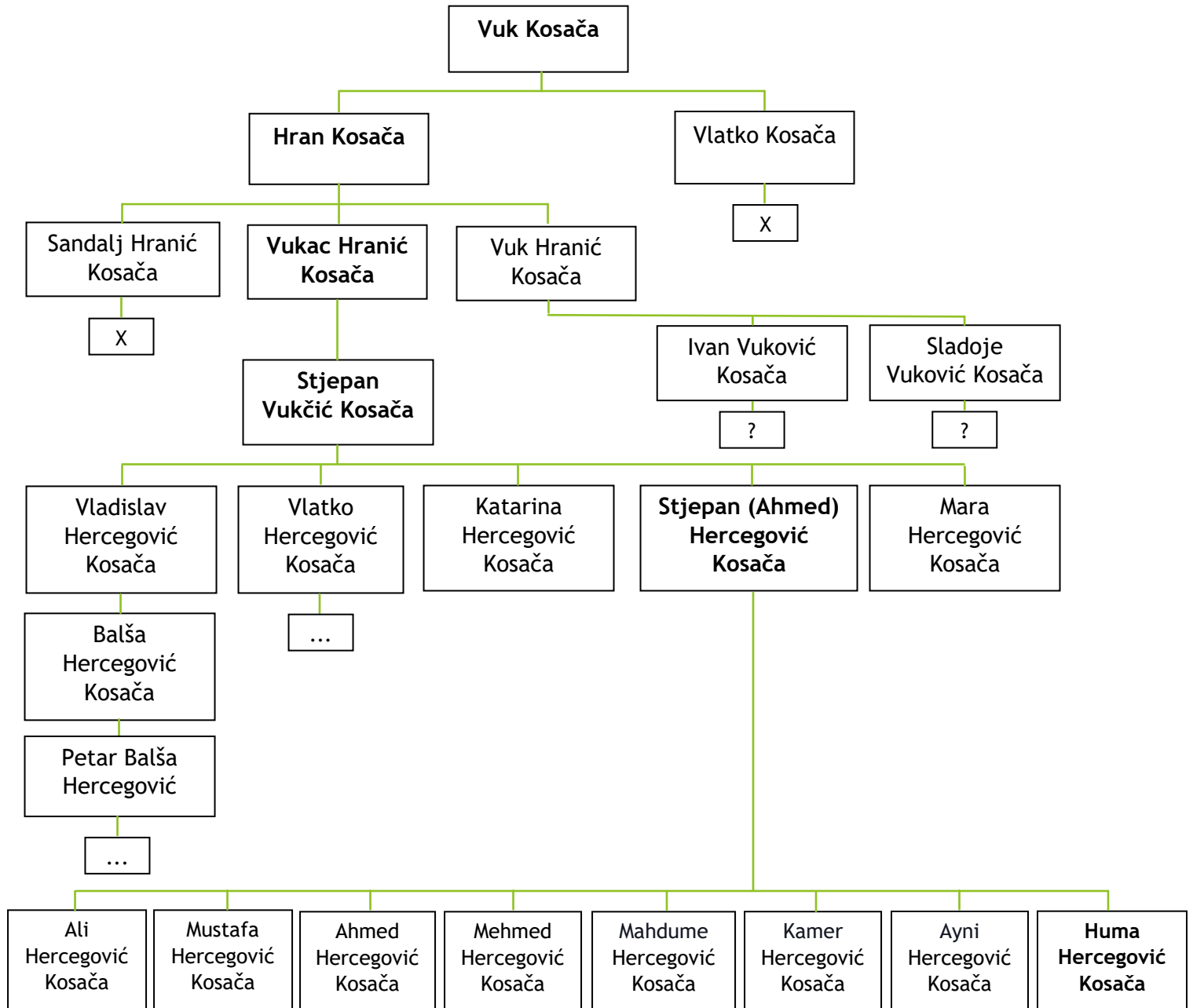
¹¹ „Ahmed-paša Hercegović - život i djelo“ - Salmir Kaplan

¹² „Ahmed-paša Hercegović - život i djelo“ - Salmir Kaplan

vezira. Od 1515. do 26.04.1516. godine bio je peti put na položaju velikog vezira.

Na Divanu se suprostavio Bajazidovu povlačenju s vlasti u prilog sinu i nasljedniku Ahmedu, zbog čega je 26. VIII. 1511. izgubio položaj. Za

vladavine Selima I još je dva puta bio veliki vezir, drugi put 1515-16. Tada se sukobio s janjičarima, te se povukao iz političkoga života. Ostao je odan Selimu I i sudjelovao je u njegovim vojnim pohodima. Na njegovom dvoru okupljali su se ljudi iz srednjovjekovne bosanske države i Dubrovnika.

SLIKA: Porodično stablo Kosača od Vuka Kosače do Hume Hercegović Kosače

Od oca Stjepana Kosače, Ahmed-paša je naslijedio kuću i vrtove u Konavlima (kod Dubrovnika). Tokom svoje duge službe (40 godina je proveo u službi trojice sultana) Ahmed-paša se istakao kao dobar ratnik, diplomata, političar i kao prijatelj svojih zemljaka. U pratnji sultana

Selima učestvovao je u pohodu protiv perzijanskog šaha Ismaila, a bio je uz sultana Selima I u vrijeme bitke na Čaldiran polju 23.08.1514. godine. Umro je 21.07.1517. godine. Sahranjen je u dvorištu svoje džamije, koju je podigao u selu Dil, nazvanom kasnije Hersek

(Hercegovina), njemu u čast uz Mramorno more na putu od Yalove prema Izmitu.

SLIKA: Grob Ahmed-paša Hercegovića Kosače u selu Hersek u Turskoj

Ahmed-paša je imao četiri sina: Ali-bega, Mustafa-bega, Ahmed-bega i Mehmed-bega i četiri kćerke: Mahdûme-zâde, Kâmer-şâh, 'Aynî-şâh¹³ i Humu¹⁴. Ahmed-pašin sin Ali-beg bio je primljen na dvor sultana Selima I gdje je i odgojen. Iz dvora je izašao kao kapidžibaša, a kasnije je upravljao u više sandžaka. Bio je vrlo obrazovan. Kao pjesnik pisao je pod pseudonimom Širi. Ali-begov brat Mustafa-beg također je bio odgajan na dvoru Selima I. Ostala dva brata - Ahmed-bega i Mehmed-beg spomenuti su u jednom aktu pisanom 1587. godine u Banjaluci povodom njihove očevine u Konavlima.

Mehmed-beg bio je sandžakbeg Bozoka (istočno od Ankare), a za vrijeme pobune Turkmena ubijen je 1527. kao sandžakbeg Cilicije. Godine 1585.

spominje se Mustafa-aga, vjerojatno Ahmed-pašin unuk. Ahmed-pašini nasljednici izumrli su malo prije 1589. godine.¹⁵ Krajem 16. stoljeća gubi se svaki trag potomstvu Ahmed-paše Hercegovića. Godine 1585. u dubrovačkim izvorima spominje se još jedan potomak ove loze, Mustafa-aga Hercegović. On je tom prilikom Dubrovčanima poklonio nekoliko grla stoke.

Huma Kosača bosanska princeza

O Humi Kosači se u bosanskoj historiografiji zna veoma malo, s obzirom da nikad nije došlo do ozbiljnijeg proučavanja svih okolnosti prihvatanja islama od strane bosanskog plemstva u 15. i 16. stoljeću, a još manje su se u tom kontekstu isticale pojedine ličnosti. Njena pojava bila je posebna i krajnje simbolična s obzirom da je bila prva bosanska plemkinja koja je rođena kao muslimanka. Ono što je posebno interesantno jeste da Huma Kosača objedinjuje u svojoj ličnosti evropsko plemićko porijeklo od strane oca i osmansko od strane majke, što je jedinstven slučaj u historiji.

Huma "Hatun"¹⁶ Hercegović Kosača kćer je Ahmed-paše Hercegovića Kosače i osmanske princeze Hundi, kćerka sultana Bajazida II (sestra sultana Selima I) koju je Ahmed oženio najkasnije 1941. godine¹⁷. Pretpostavka je da je Huma rođena 1432. godine. Vjeruje se da je ime dobila po Humu (Hercegovini). Moguće je da je ime dobila i po svojoj čukun-nani (čukun-babi) Hüma Hatuni (Hatice Âlime (Halime) Hüma Hatun)¹⁸ koje je bila žena Murata II, mati sultana Mehmeda II Osvajača, nana Bajazida II i pranana njene majke Hundi Hatun. Postoje i teorije da je Hüma Hatuni (Humina čukun-nani) zapravo porijeklom sa Balkana, te da je povezana sa porodicom Balšić (Đurađ II Balšić)¹⁹. Porodice Balšić i Kosača su svakako povezane rodoslovljem preko Jelene Balšić žene Stjepana Kosače. Inače Jelena je unuka Đurađ II Balšić²⁰.

¹³ Ahmed Paşa: An Ottoman Statesman's Career & Pious Endowments - Heath W. Lowry

¹⁴ Šabanović, 1971: p. 342. Note: Šabanović provides this name without citing his source.

¹⁵ Hrvatski biografski leksikon - Porodica Kosače, <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=244>

¹⁶ Pojam Hatun je u značenju gospodarica (eng. lady) i kasnije zamjenjen sa Sultanija

¹⁷ Hersekzâde Ahmed Paşa: An Ottoman Statesman's Career & Pious Endowments - Heath W. Lowry

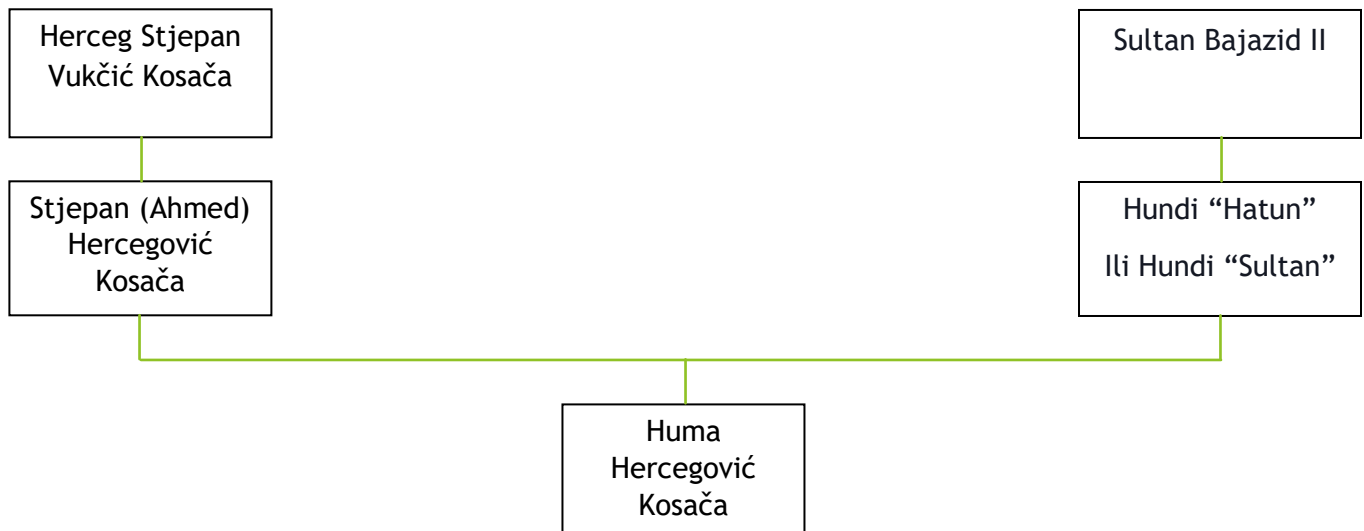
¹⁸ John Freely (2009). The Grand Turk: Sultan Mehmet II - Conqueror of Constantinople, Master of an Empire and Lord of Two Seas. I.B.Tauris. ISBN 978-0-857-73022-0.

¹⁹ Steven Runciman (1990). Die Eroberung von Konstantinopel 1453. C.H.Beck. p. 59. ISBN 978-3-406-02528-0.

²⁰ Ekmečić, Milorad (1997). Zbornik za istoriju Bosne i Hercegovine. Serbian Academy of Science and Arts, board for history of Bosnia

Njen djed sa očeve strane bio je Herceg Stjepan Kosača, a sa majčine strane sultan Bajazid II sin sultana Mehmeda II Osvajača. Baka sa očeve strane bila je kneginja Barbara Bavarska, a nana

sa majčine strane princeza Bulbul. Tetka sa očeve strane bila je Katarina Kosača, a sa majčine princeza Seldžuka, majka Gazi Husrev-bega. Njen dajdža (stric) je bio sultan Selim I.

SLIKA - Dio porodičnog stabla Hume Kosače

Prvi rođaci: Ishak-beg Kotromanić, Katarina mlađa Kotromanić, Gazi Husrev-beg, Skender-beg Crnojević, sultan Sulejman itd. Huma Kosača udala se za Mehmed-bega Alibegovića sa kojim je živjela do kraja života u Mostaru, gdje je podigla

brojne vakufe. Interesantno je napomenuti da je imala tri brata, od kojih je Ali-beg bio prvi bosanski pjesnik na orijentalnim jezicima, a drugi brat, Ahmed, prvi bosanski hafiz.